

Surrealizm

Konspekt zajęć z wiedzy o kulturze dla III klasy liceum.

Cele:

- poznawcze: uczeń zna kierunek surrealizmu w sztukach plastycznych, filmie, teatrze i literaturze;
- emocjonalne: uczeń potrafi spojrzeć na to co go otacza z innej, nowej, niekonwencjonalnej perspektywy;
- działaniowe: uczeń samodzielnie potrafi zastosować surrealistyczne techniki tworzenia dzieł.

Metody: asymilacji wiedzy, samodzielnego dochodzenia do wiedzy, waloryzacyjne (ekspresywne), działalności praktycznej

Formy pracy uczniów: jednostkowa, zbiorowa, grupowa

Zajęcia muszą odbywać się w dosyć dużej i przestronnej sali, z możliwością przeorganizowania jej układu. Maja charakter zdecydowanie warsztatowy i trwają 3 godziny lekcyjne.

Sekwencja I.

Relaksacja, wizualizacja, afirmacja.

Chciałabym, abyście na dzisiejszej lekcji czuli się trochę, jak między jawą a snem, ale tak, abyście cały czas potrafili określić to, co się dzieje, zapisać to, narysować. Na początek odtworzę Wam fragment filmu. Wyobraźcie sobie, że gracie w tym filmie jakąś rolę. Zastanówcie się i zapiszcie, kogo zagrilibyście? W którym miejscu pojawiłaby się Wasza scena? Co by w niej było?

→ Fragment filmu „Pies Andaluzyjski” L. Bunuela i S. Dalego.

Podobał Wam się ten film? Kogo zagrilibyście? W której scenie? Czy ktoś z was widział wcześniej ten film? Może wiecie, kto go stworzył? A jaki był ten film? Czy było w nim coś dziwnego? (Mała burza mózgów - uczniowie podają skojarzenia, które nauczycielka zapisuje na tablicy, a potem wykorzystuje do scharakteryzowania surrealizmu).

Czy już wiecie o jakim kierunku w sztuce będziemy dziś mówić?

→ Prezentacja multimedialna slajd 1,2;

do slajdu 2 - co to oznacza? Co Andree Breton chciał przez to powiedzieć?

Surrealizm wyrasta z dadaizmu i jego założeń. Jest jakby kolejnym etapem przemian w sztuce, a przez to i w społeczeństwie. Głosem przewodnim w szerzeniu postulatów i poglądów surrealizmu była grupa surrealistyczna, czyli artyści skupieni wokół Andre Bretona (przywódcy, teoretyka i animatora surrealistycznego ruchu), którym nie obca była filozofia i założenia dadaizmu. Zdobyte wcześniej doświadczenia przenieśli na grunt nowego ruchu artystycznego, który kontynuując destrukcyjny i buntowniczy wątek wystąpień dadaistycznych, zatroszczył się jednocześnie o pewien program działań konstruktywnych.

→ slajd 3

W surrealizmie cały program twórczości artystycznej wyznaczony jest przez światopogląd, a sztuka jest instrumentem służącym realizacji światopoglądowych założeń.

Sekwencja II, III i IV

Wykorzystanie doświadczeń i ich przetwarzanie.

Bogacenie i selekcja informacji. Poszukiwanie i przetwarzanie informacji.

Czy kiedyś sztuka miała już podobne wyznaczniki i założenia?

Poszukiwano wciąż nowych rozwiązań, dlatego powstało Biuro Badań Surrealistycznych, w 1924 roku w Paryżu, założone przez Antonina Artauda. Było ono określane jako „romantyczne schronisko dla nie chcianych idei i prześladowanych rewolt”.

Czym się mogło zajmować to biuro?

Zajmowało się analizą wszystkich wątków interesujących ten ruch, a także produkcją

i kolportażem ulotek, pamfletów, obelżywych listów.

„Tam, gdzie wiedza nigdy nie zdoła dotrzeć, gdzie wiązki rozumu rozbijają się w zetknięciu z obłokami, mieści się ten labirynt, punkt centralny, w którym zbiegają się wszystkie siły jestestwa, najważniejsze unerwienie Ducha. (...). Najdrobniejszy akt twórczy jest czymś bardziej złożonym i odkrywczym, aniżeli wszelka metafizyka.” (Artaud)

Biuro skupiało w swych szeregach poetów, malarzy, aktorów, projektantów, fotografów i innych artystów łączących różne sztuki. Było ściśle związane z grupą surrealistyczną.

Teraz wyobraźcie sobie, że należycie do grupy surrealistycznej. Podzielcie się na 5 sekcji. Surrealiści znani byli z tego, że wymyślali nowe sposoby wyrażania się, a w malarstwie poszukiwali nowych technik. Każda z sekcji dostanie materiały do wykonania obrazu, każdy obraz będzie wykonany inną techniką. Każde dzieło ma mieć swoją nazwę. Macie na to 20 minut.

→ Każda sekcja dostaje materiały potrzebne do stworzenia dzieła, a także karteczkę z opisem techniki, którą ma wykorzystać. Uczniowie mogą poszukiwać w klasie i pomiędzy sobą poszukiwać materiałów.

→ Techniki i materiały potrzebne grupom:

- 1) Collage - wycięte z czasopism, sztychów, rycin, książek, atlasów różne, nie pasujące do siebie elementy i zestawione wbrew logice (wynalazł: Max Ernst). Potrzebny jest brystol, kawałki gazet, szmat, farby, kredki, pastele, obrazki, klej, nożyczki, papier samoprzylepny i wszystko inne, co przyjdzie uczniom do głowy.
- 2) Frottage - pocieranie grafitem papieru na jakiegokolwiek chropowatej powierzchni (wynalazł: Max Ernst). Potrzebny jest duży arkusz cienkiego papieru, ołówki grafitowe, różne chropowate powierzchnie: suche liście, papier ścierny, inne rzeczy posiadające fakturę.
- 3) Grattage - zdrapywanie farby z papieru lub płótna rozłożonego na nierównej powierzchni (wynalazca: Max Ernst). Materiały: duży kawałek płótna z pozasychanymi farbami, nożyki, szpatułki i inne przyrządy do skrobania.
- 4) Dekalkomania - pokrycie kartki gwaszem i przyklejanie - odklejanie od niej drugiej kartki, dopóki pierwsza nie wyschnie (wynalazca: Oskar Dominquez). Materiały: arkusz brystolu i zwykłe kartki, tusz lub farba, najlepiej plakatowa mokra.
- 5) „Obrazy z piasku” - rozlewanie kleju na płótnie, pokrywanie go piaskiem i powtarzanie tego zabiegu wielokrotnie na tej samej powierzchni (wynalazca: Andre Masson). Potrzebne: płótno, klej w płynie (może być do tapet), worek piasku.

A teraz organizujemy wystawę. Pierwsza wystawa surrealistów odbyła się w roku 1925 w Galerii Pierre w Paryżu, w której udział wzięli wszyscy czołowi przedstawiciele ruchu: m.in. Giorgio de Chirico, Paul Klee, Hans Arp, Jean Miró i Pablo Picasso. Wystawa wywołała oczywiście oburzenie i skandal wśród publiczności, gdyż jej głównym celem, tak jak całego surrealizmu, miał być bunt przeciw klasycyzmowi, realizmowi, empiryzmowi, racjonalizmowi, utylitaryzmowi i konwencjom w sztuce.

Grupo surrealistyczna - chciałabym, aby teraz każda sekcja w dwóch zdaniach opowiedziała o swoim obrazie: jaki nosi tytuł, co przedstawia, jaką techniką został wykonany i na czym ta technika polega.

Myślę, że takich dzieł nie powstydziliby się najwięksi artyści surrealizmu, siądźcie teraz, a ja przedstawię Wam czołowych twórców.

→ slajdy 4-31

Jak zauważyliście artyści Ci nie poprzestawali tylko na sztukach plastycznych - w swoich poszukiwaniach wychodzili dalej. Zajmowali się także literaturą i teatrem.

Tworzyli poezję, którą tworzyły zwykle ciągi przypadkowych słów i sformułowań (ten sam automatyzm i zapis poza świadomością co w plastyce). Mam dla was kilka tekstów, zamieszczanych w kwartalniku wydawanym przez grupę surrealistyczną pod nazwą „Rewolucja Surrealistyczna”. Wydawano go od 1924 do 1929 roku i na jego łamach można

było znaleźć różnego rodzaju manifesty, programy, odezwy, listy itp.

Teraz każda sekcja naszej grupy surrealistycznej otrzyma jeden krótki tekst swoich kolegów surrealistów z lat 20-tych XX wieku. Przeczytajcie je i zastanówcie się, jak zostałyby one odebrane, gdyby opublikowano je teraz? Czy rozgorzała by dyskusja na ich temat? Macie na to 10 minut. Potem przedstawicie swoje wnioski na forum całej grupy.

→ sekcje otrzymują fragmenty:

- 1) Deklaracji biura poszukiwań (badań) artystycznych - aneks 1
- 2) Ankieta na temat miłości - aneks 2
- 3) List otwarty do P. Paula Claudela, ambasadora Francji w Japonii - aneks 3
- 4) Otworzyć więzienia, rozwiązać armię - aneks 4
- 5) Pięćdziesięciolecie histerii (1 878-1 928) - aneks 5

→ grupy omawiają swoje spostrzeżenia na forum całej klasy, ma się z tego wywiązać dyskusja - nauczyciel może ingerować jeśli grupa przestanie sobie radzić z tematem lub zacznie się kłócić. Dyskusja może trwać nie dłużej niż 10 minut.

Jak widziecie surrealiści interesowali się różnymi aspektami życia i korzystali z wszelkich możliwych środków wyrazu. Wszystkie możliwości, które udało im się odnaleźć w sztukach wnosili do teatru. Surrealizm wpisywał się w nurt teatru malarzy.

Zaczątkiem teatru surrealistów stał się teatr dadaistów, którego celem było poszukiwanie, ujawnianie i wyzwianie prawdy; międzynarodowy, przeciwstawiający się nacjonalizmowi futuryzmu włoskiego. Należeli do niego: Hans Arp, Tristan Tzara, Marcel Janko, Hugo Ball, Max Ernst, Hans Richter, Guillaume Apollinaire, Louis Aragon, Jean Cocteau, Andre Breton, czyli późniejsi twórcy surrealistyczni. Stworzyli imprezę cykliczną w Zurychu, Cabaret Voltaire, podczas której prezentowali swą twórczość, zaczęto tworzyć dramaty i przedstawienia dadaistyczne.

Obydwa ruchy zakwestionowały teatr tradycyjny i Reformę, dlatego, że nawiązywały do przeszłości. Odrzucali zastaną kulturę - zwłaszcza jej moralność - i sztukę. Cenili to, co niskie i prymitywne, improwizację, parodię i drwinę. Twórczość to gra przypadków i swobodnych skojarzeń, prowokacja i skandale. Celem zasadniczym było zatarcie granic pomiędzy sztuką i życiem. Nie uznawali granic pomiędzy dziedzinami sztuki i cenili współuczestnictwo. Sprowadzili teatr do kabaretu. Nie stworzyli programu w dziedzinie teatru.

Kabaretowa działalność w Zurychu miała cechy teatralne. Występowali wszyscy członkowie grupy. Używano prostych masek i kostiumów. Śpiewano, tańczono i deklamowano, do akcji wciągano publiczność. Czasem na scenie i widowni zdarzały się bójki, wyzwiska. w grudniu 1924 roku w Paryżu odbyła się premiera widowiska baletowego Relache. Scena była wypełniona 3 malejącymi łukami. Pokryte były one metalowymi dyskami, a w każdym z nich wkręcona była żarówka. Kostiumy były realistyczne, bądź skomponowane malarsko. Nie było logicznej akcji, jedynie ciąg etiud i układów tanecznych. W przerwie wyświetlono film, na którym artyści najpierw grali w szachy, potem kroczący w zwolnionym tempie przez lunapark kondukt pogrzebowy. Na koniec twórcy wjechali na scenę małym samochodem i zostali wygwizdani.

Sekwencja V.

Synteza, ocena, samokontrola, klaryfikacja wartości.

Chciałabym, abyście teraz przypomnieli sobie początek lekcji i poszukali notatek sporządzonych podczas oglądania filmu. Czy każdy je ma? Na zakończenie zrobimy sobie surrealistyczny teatr. Role napisaliście sobie sami na początku, możecie je oczywiście zmodyfikować. Scenografię również przygotowaliście sami, ale uważajcie, żeby te dzieła nie uległy zniszczeniu, tak, aby każda grupa mogła z nich skorzystać. Ja mam dla was jeszcze torbę z różnymi rekwizytami, które możecie wykorzystać. Tworzycie 5 sekcji grupy surrealistycznej, zróbcie więc 5 osobnych „przedstawień”, macie 5 minut na przygotowanie tematu i 2 minutki na odegranie. Czas start.

→ scenki mają być swoistym podsumowaniem tematu, uczniowie powinni wykorzystać w nich wiedzę nabytą podczas zajęć. Torba z rekwizytami zawiera cokolwiek - w końcu to teatr surrealistyczny. Warto jednak, aby były między tym rzeczy nadające się do stworzenia ubrań. Po 5 minutach grupy zaczynają prezentować swoje dokonania - 1 prezentuje, reszta ogląda. Oczywiście trzeba uwzględnić jeszcze chwile na zmiany techniczne pomiędzy kolejnymi scenkami.

Myślę, że poprzez te scenki doskonale podsumowaliście surrealistyczną twórczość.

Dziękuję wam bardzo za udział w zajęciach.

Do stworzenia konspektu wykorzystano:

- Salvador Dali „Dziennik geniusza”. Warszawa 2005r.
- Grzegorz Dziamski „Encyklopedia Kultury Polskiej XX wieku - Od Awangardy Do Postmodernizmu”. Warszawa 1996r.
- Krystyna Janicka „Surrealizm”. Warszawa 1975r.
- Bożena Kowalska „Od impresjonizmu do konceptualizmu. Odkrycia sztuki”. Warszawa 1989r.
- Maria Poprzęcka „Surrealizm - nowe obszary wyobraźni” [W:] Sztuka Świata, tom IX. Warszawa 2005r.
- Alina Górniok - Naglik: Sztuka w treściach nauczania - na tropie korelacji i integracji w liceum. Kraków 2002r.
- Historia sztuki świata. Tom 8. Wiek XX. Warszawa 2001 r.

Aneksy pochodzą ze strony:

www.pbn.biskupin.wroc.pl/archiwa/tlumaczenia/sur_teksty.html